

УДК 343.123.12:343.91–053.6](477)
DOI <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2020.3.3.30>

О. В. Федосова

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник,
головний науковий співробітник науково-дослідної
лабораторії з проблем протидії злочинності
Харківського національного університету внутрішніх справ

ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОДОЛАННЯ ПРОТИДІЇ ВИЯВЛЕННЮ І РОЗСЛІДУВАННЮ ЗЛОЧИНІВ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ ЗА УЧАСТЮ НЕПОВНОЛІТНІХ

Мета статті полягає в проведенні аналізу наукових підходів вчених щодо розкриття сутності протидії розслідуванню злочинів, а також визначенні дієвих організаційно-тактичних заходів, що доцільно застосовувати в ході оперативно-розшукового забезпечення щодо виявлення та подолання протидії розслідуванню корисливо-насильницьких злочинів, що вчиняються за участю неповнолітніх. Розглянуто широкий спектр різних за обсягом і змістом визначень сутності протидії розслідуванню злочинів. Досліджено особливості криміналістичного та оперативно-розшукового забезпечення подолання протидії розслідуванню злочинів. Визначено протидію розслідуванню як своєрідний вид цілеспрямованої активності суб'єктів злочину, інших зацікавлених осіб, яка виражається у вигляді одично вчинюваних умисних дій або у вигляді структурно складної умисної діяльності, спрямованої відповідно на приховування, зміну, знищення інформації, що має доказове значення, а також її носіїв з метою перешкоджання встановленню обставин учиненого злочину та винності причетних осіб. Наведено перелік найбільш поширених форм протидії виявленню та розслідуванню корисливо-насильницьких злочинів. Запропоновано в ході оперативно-розшукового забезпечення застосовувати організаційно-тактичні заходи щодо виявлення та подолання протидії розслідуванню корисливо-насильницьких злочинів, що вчиняються за участю неповнолітніх. Наголошено, що подолання протидії кримінального середовища, не можна розглядати поза залежність від характеру корисливо-насильницьких злочинів, стадій їх підготовки та вчинення, діяльності оперативних і слідчих підрозділів щодо оперативно-розшукового забезпечення кримінального провадження. Зроблено висновок про доцільність визначати протидію кримінального середовища як систему взаємозв'язаних і взаємообумовлених прийомів кримінального впливу, застосування яких у певній послідовності й різних комбінаціях спрямована на ухилення винних від кримінальної відповідальності або пом'якшення відповідальності шляхом впливу на діяльність правоохоронних органів, спрямовану на виявлення та розслідування злочинів, а також перешкоджання діяльності суду щодо здійснення правосуддя.

Ключові слова: подолання протидії, злочини, неповнолітні, виявлення, розслідування, оперативно-розшукове забезпечення.

Постановка проблеми. В сучасних умовах підрозділи кримінальної поліції України все частіше стикаються з цілеспрямованою протидією виявленню та розслідуванню корисливо-насильницьких злочинів, у тому числі тих, що вчиняються неповнолітніми. Це, в свою чергу, є наслідком розширення масштабів загальнокримінальної злочинності та її впливу на правосвідомість людей. І хоча проблему протидії розслідуванню злочинів не можна назвати новою, однак у даний час вона набула нового соціального значення у зв'язку з ускладненням криміногенної ситуації в державі [1, с. 14; 2, с. 210].

Обрання злочинцями видів і форм протидії зумовлене розвитком злочинності і являє собою реакцію на діяльність з виявлення та розслідування злочинів. Змінюється внутрішній зміст «протидії розслідуванню». Якщо раніше під протидією розслідуванню розуміли переважно різні форми та способи приховування злочинів, то тепер це поняття наповнилося більш широким змістом і може бути визначене як навмисна діяльність з метою перешкоджання вирішенню завдань розслідування й у кінцевому підсумку встановленню істини у кримінальному провадженні. Дана обставина вказує на необхідність

більш глибокого дослідження сутності і форм протидії виявленню та розслідуванню злочинів, зокрема, тих що вчиняються неповнолітніми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженню особливостей криміналістичного та оперативно-розшукового забезпечення подолання протидії розслідуванню злочинів приділялася певна увага фахівцями з криміналістики і теорії оперативно-розшукової діяльності. Цю проблему розглядали у своїх наукових роботах О. В. Александренко, В. Д. Берназ, Є. Ю. Бузоверя, А. Ф. Волобуєв, О. В. Горбачов, В. О. Коновалова, В. О. Мальярова, О. О. Подобний, В. Д. Пчолкін, В. М. Цимбалюк, В. Ю. Шепітько, Б. В. Щур та ін. Огляд наукової літератури свідчить, що протидія розслідуванню злочинів це складний процес. Саме цим і пояснюється множинність наукових підходів, поглядів, точок зору стосовно сутності протидії розслідуванню. Однак, незважаючи на те, що протидія розслідуванню активно вивчається вченими не один десяток років, не усі проблеми цього вчення отримали однозначне вирішення. До теперішнього часу сформувався досить широкий спектр неоднозначних, різних за обсягом і змістом визначень сутності протидії розслідуванню злочинів, що свідчить про продовження процесу її теоретичного осмислення. Крім того, в сучасних умовах зі змінами криміногенної обстановки в державі та реформуванням кримінального процесуального і оперативно-розшукового законодавства потребується новий методологічний підхід у розробці методичних рекомендацій, які б дозволили удосконалити оперативно-розшукове забезпечення подолання такої протидії слідчими та оперативними підрозділами Національної поліції України.

Мета публікації полягає в проведенні аналізу наукових підходів вчених щодо розкриття сутності протидії розслідуванню злочинів, а також визначенні дієвих організаційно-тактичних заходів, що доцільно застосовувати в ході оперативно-розшукового забезпечення щодо виявлення та подолання протидії розслідуванню корисливо-насильницьких злочинів, що вчиняються за участю неповнолітніх.

Виклад основного матеріалу дослідження. В етимологічному розумінні термін «протидія» означає дію, яка спрямована проти іншої дії, перешкоджає їй [3, с. 992]. Тобто існує певний зв'язок між дією і протидією.

У сучасній науковій літературі висловлюються різні погляди щодо визначення протидії розслідуванню злочинів. Аналіз наукових праць

з цього питання показав, що у юридичній науці поняття «протидія розслідуванню» не одержало свого чіткого, однозначного наукового визначення. Його застосування, наприклад, у криміналістиці переважно пов'язувалось лише з описом способів приховування злочинів і психологічної природи давання неправдивих показань або відмови від давання показань. Так, Р. С. Белкін визначає протидію розслідуванню як протиправну діяльність осіб, зацікавлених у результатах справи. Він вважає, що протидія розслідуванню виражається в діях, безпосередньо спрямованих на приховування злочину (знищення або зміна слідів злочину і злочинця, різні інсценування злочинів та ін.), на ухилення від відповідальності (неявка на виклик слідчого або суду, виїзд до іншої місцевості, перехід на нелегальне становище та ін.) [4, с. 173].

На «протидію зацікавлених осіб (сторін)», як на один з основних факторів, що її характеризують, звернули увагу В. О. Коновалова і А. Р. Ратінов в ході досліджень психологічної специфіки слідчої діяльності [5, с. 252; 6, с. 157]. Вчені вважають, що активна протидія злочинного середовища визначається необхідністю постійних і повсякденних контактів із злочинцями та їх найближчим оточенням і спробами останніх здійснити на слідчого певний вплив.

Необхідно відзначити, що спроби визначити поняття, систематизувати і класифікувати форми кримінальної протидії розслідуванню злочинів, робилися не тільки в криміналістиці, а і в кримінальному процесі і в теорії оперативно-розшукової діяльності. Аналіз проведених досліджень свідчить, що науковцями висловлюються різні погляди щодо визначення протидії розслідуванню, класифікації форм та прийомів протидії, а також відповідних засобів її нейтралізації та подолання. Так, окремі автори розглядають протидію як складний комплекс різноманітних прийомів і хитрощів злочинців, що перешкоджають ефективному попередженню, виявленню та розслідуванню вчинених ними злочинів, та спрямовані на уникнення злочинцями кримінальної відповідальності [7, с. 12]. Ця точка зору чітко відображає основний зміст ознак протидії, водночас не позбавлена недосконалої, оскільки обмежує коло суб'єктів протидії лише злочинцями. Інші автори вважають, що протидія розслідуванню – це система дій (чи бездіяльності), що мають за мету перешкодити залученню слідів злочину до кримінального судочинства та подальшому їх використанню як судових доказів [8, с. 66; 9, с. 195–197].

Це визначення також є недосконалим, оскільки ототожнює протидію лише зі створенням перешкод щодо збирання доказів.

У теорії криміналістики одну з найважливіших спроб класифікації форм протидії розслідуванню як самостійного соціального явища здійснив В. Н. Карагодін [10, с. 21]. Використовуючи запропоновану Р. С. Белкіним систему криміналістичних класифікацій, він поділив акти протидії за їх спрямованістю на перешкоджання вирішенню завдань досудового розслідування. За цими підставами їм, перш за все, виділені акти, що перешкоджають розкриттю злочину: виявленню події злочину; окремих епізодів злочинної діяльності; встановленню участі суб'єктів у злочині і їх ролі. Дії з приховування злочинів їм були класифіковані залежно від того самостійні вони або являють собою елемент способу вчинення злочину.

Аналогічним за змістом є визначення протидії розслідуванню як діяльності, спрямованої на перешкоджання процесу розслідування злочинного діяння й встановленню істини у кримінальному провадженні, запропоноване В. Д. Берназом [11, с. 79–83]. Однак і воно не в повній мірі розкриває змістовне ядро поняття протидії, а саме характер діяльності (умисна чи необережна) і види, способи, суб'єкти перешкоджання встановленню істини у кримінальному провадженні. Так само можна сказати і про визначення протидії, що надано О. В. Александренко, за яким це своєрідний вид соціальної діяльності, що являє собою систему цілеспрямованих дій з перешкоджання повному, усебічному й об'єктивному розкриттю та розслідуванню злочинів [12, с. 90].

Монографічне дослідження тактики нейтралізації протидії розслідуванню злочинів, вчинених організованими групами було проведене Б. В. Щуром. За результатами дослідження він зробив висновок, що за своєю сутністю протидія може бути визначена як діяльність зацікавлених осіб, спрямована на перешкоджання виявленню та розслідуванню злочинів за допомогою створення перешкод на шляху встановлення істини у кримінальному провадженні [13, с. 129].

Цікавими також є результати монографічного дослідження А. Ф. Волобуєва. Він звертає увагу на те, що поняття «приховування злочину», «протидія розслідуванню», «ухилення від відповідальності» близькі за змістом, але не тотожні. Перші два поняття є більш вузькими за своїм змістом і визначають форми ухилення від відповідальності. Автор вважає, що необхідно

розмежовувати між собою і поняття «приховування злочину» та «протидія розслідуванню», оскільки вони відтінюють різні аспекти ухилення осіб від відповідальності. Поняттям «приховування злочину» доцільно визначати діяння особи, спрямовані на перешкоджання виявленню злочину правоохоронними органами шляхом утаювання, знищення, маскування або фальсифікації слідів злочину (інформації). Ухилення від кримінальної відповідальності – це діяння винної у вчиненні злочину особи щодо уникнення кримінального покарання й інших несприятливих наслідків, які здійснюються шляхом приховування злочину або протидії його розслідуванню. Аналогічні ж дії в умовах вже розпочатого розслідування, коли злочин вже виявлено, точніше визначати поняттям «протидія розслідуванню». При цьому протидія розслідуванню може включати, як вже відзначалося, і прийоми не пов'язані з маскуванням, знищенням чи фальсифікацією слідів злочину.

За визначенням А. Ф. Волобуєва, протидія розслідуванню – це діяння особи, спрямовані на створення перешкод у встановленні обставин уже виявленого злочину в умовах розпочатого його розслідування (відкритого кримінального провадження). Тобто протидія розслідуванню полягає у виборі зацікавленими особами певної лінії поведінки, вчиненні активних дій, спрямованих на створення перешкод у збиранні й використанні доказів органом слідства та судом. Ініціаторами протидії розслідуванню злочину виступають, як правило, винні в його вчиненні особи, але суб'єктами можуть бути й інші учасники кримінального провадження, на яких здійснювався певний вплив (підкуп, погрози), а також корумповані представники різних державних (зокрема правоохоронних) органів, комерційних структур. Видається, що порівняно з приховуванням злочину активна протидія розслідуванню є показником більш високої суспільної небезпечності її суб'єктів, і це має враховуватися при розробці відповідних методик розслідування злочинів [14, с. 94–95].

Аналіз наведених вище точок зору різних авторів показує, що в науковій літературі протидія розслідуванню злочинів розглядається як дія або як діяльність злочинців та інших зацікавлених осіб, спрямована на перешкоджання пізнанню обставин вчинення злочину й встановленню про нього фактичних даних. Таким чином, слідча практика свідчить, що протидія розслідуванню дійсно може виражатися в конкретній умисній дії, яка є одиничним проявом

активності злочинця чи інших зацікавлених осіб (корумпованих посадових осіб органів державної влади, близьких родичів підозрюваних (обвинувачених) і т.п.), спрямованої на створення перешкод пізнавальним діям працівника органу дізнання, слідчого (наприклад, знищення слідів злочину, давання неправдивих показань і т. ін.). Крім того, протидія розслідуванню може мати характер структурно складної умисної діяльності, здійснюваної, як правило, членами організованого злочинного формування з метою ухилення від кримінальної відповідальності.

Виходячи з викладеного, вважаємо, що в понятійному розумінні найбільш точним буде визначення протидії розслідуванню як своєрідного виду цілеспрямованої активності суб'єктів злочину, інших зацікавлених осіб, яка виражається у вигляді одиничне вчинюваних умисних дій або у вигляді структурно складної умисної діяльності, спрямованої відповідно на приховування, зміну, знищення інформації, що має доказове значення, а також її носіїв з метою перешкоджання встановленню обставин учиненого злочину та винності причетних осіб.

Вчені-криміналісти зазначають, що протиборство при розкритті злочинів відрізняється від протиборства в інших видах юридичної практики, що і обумовлює застосування для його виявлення та подолання можливостей оперативно-розшукової діяльності [15, с. 252; 16, с. 446–447]. Маємо зазначити, що оперативно-розшукове забезпечення подолання протидії виявленню та розслідуванню корисливо-насильницьких злочинів, що вчиняються неповнолітніми, організація і тактика оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій значною мірою будується і здійснюється на знанні форм протидії, способів і прийомів, що вмонтовані в механізм злочинної діяльності. Серед найбільш поширених форми протидії виявленню та розслідуванню корисливо-насильницьких злочинів, зокрема тих, що вчинюються неповнолітніми, слід виділити: а) залякування та інший вплив на потерпілого і свідків, щоб змусити їх відмовитися чи змінити показання на користь кримінального середовища; б) узгодження лінії поведінки неповнолітніх злочинців з особами, причетними до втягування останніх в злочинну діяльність; в) наймання висококваліфікованих адвокатів батьками неповнолітніх; г) симуляція захворювань та переховування підозрюваних в медичних закладах; д) приховування, знищення слідів, зброї та інших засобів злочинної діяльності;

е) підкуп слідчих, співробітників прокуратури та суду; ж) цілеспрямована дискредитація оперативних працівників і слідчих Національної поліції; з) тиск через засоби масової інформації шляхом використання помилок, допущених на стадії досудового розслідування та ін. [17, с. 329–332.]

Маючи в своєму розпорядженні інформацію про конкретні факти протидії, слідчий і оперативні працівники в ході проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій можуть виявити нові невідомі раніше епізоди злочинної діяльності та осіб, які їх вчинили, перешкодити виробленню єдиної лінії поведінки злочинців; запобігти обмові осіб, які не брали участі у скоєнні злочину, здійснити пошук джерел інформації і, зокрема, встановленню невідомих раніше потерпілих і свідків; диференціювати роль кожного обвинуваченого і підозрюваного, визначивши лідера злочинної групи, підбурювача, а також обставин, що пом'якшують або обтяжують відповідальність кожного їх них; з'ясувати причини та умови, що сприяють вчиненню корисливо-насильницьких злочинів за участю неповнолітніх.

Слід погодитись з точкою зору В. О. Малярвої, що протидія виявленню та розкриттю злочинів може здійснюватись на різних стадіях їх підготовки та вчинення. Під час підготовки до скоєння злочину: в ході проведення підготовчих дій, які полегшують виконання злочинних намірів (виготовлення засобів маскування й конспірації, вибір знаряддя злочину, вибір жертви, місця, часу вчинення злочину, способів приховування або знищення знаряддя злочину, речових доказів, слідів; планування поведінки після злочину, підготовка неправдивого алібі). Під час учинення злочину: погрози потерпілому, очевидцям злочину; знищення можливих джерел доказової інформації тощо. В ході розслідування злочину: висування неправдивого алібі, неявка за викликом до правоохоронних органів, погрози, підкуп чи інший вплив на потерпілого та свідків, у тому числі й фізичне усунення тощо [18, с. 229–232].

У зв'язку з вищевикладеним слід зазначити, що подолання протидії кримінального середовища, не можна розглядати поза залежністю від характеру корисливо-насильницьких злочинів, стадій їх підготовки та вчинення, діяльності оперативних і слідчих підрозділів щодо оперативно-розшукового забезпечення кримінального провадження. Щоб таємним діям кримінального середовища протиставити не тільки

адекватні, а й упереджуючи, наступальні дії під час оперативно-розшукового забезпечення кримінального провадження, працівники поліції відповідно до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», наділені функціями конспіративного проникнення в їх середовище з метою виявлення протиправних задумів, планів і способів дій злочинців. Отримана від конфідентів інформація є надійним джерелом поінформованості оперативних підрозділів про наміри злочинних структур перешкодити розкриттю злочину. Ця інформація дозволяє нейтралізувати наміри підозрюваних осіб протидіяти розслідуванню.

Можливість реалізації зазначених форм нейтралізації протидії визначається рівнем професіоналізму працівників слідчих та оперативних підрозділів. У такому розумінні вся система організаційно-тактичних заходів нейтралізації протидії, застосовується комплексно для виявлення осіб і фактів, що вказують на підготовку або вчинення злочинів, а також тих фактичних даних, що свідчать про задуми здійснення протидії на стадії досудового розслідування. Зазвичай при традиційних формах і видах вчинення корисливо-насильницьких злочинів кримінальне середовище неповнолітніх проявляє свою протидію в індивідуальних і групових діях, спрямованих на приховування свого умислу, пристосування способу вчинення до природних умов місця, часу і обстановки, приховування або знищення слідів своєї злочинної діяльності.

У зв'язку з вищезазначеним пропонуємо в ході оперативно-розшукового забезпечення розслідування корисливо-насильницьких злочинів, що вчиняються за участю неповнолітніх, до числа організаційно-тактичних заходів виявлення та подолання протидії віднести наступні:

- проведення оперативних комбінацій, спрямованих на зашифровку джерел оперативної інформації і матеріалів, що від них надходить до правоохоронних органів, а також створення ситуації підозри і недовіри між учасниками злочинної групи неповнолітніх;

- оперативне впровадження конфідентів для виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності до організованої групи чи злочинної організації (ст. 272 КПК), з метою виявлення та подолання протидії досудовому розслідуванню, а також дезорієнтацію злочинців щодо намірів працівників поліції;

- проведення негласних слідчих (розшукових) дій (спостереження за особою, річчю або місцем (ст. 269 КПК); зняття інформації

з транспортних телекомунікаційних мереж (ст. 263 КПК); зняття інформації з електронних інформаційних систем (ст. 264); установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (ст. 268 КПК) та ін.), доцільність застосування яких обумовлюється: виявленням фактів протидії розслідуванню з боку неповнолітніх чи їхніх зв'язків; необхідністю встановлення всіх учасників злочинного угруповання неповнолітніх; причетності дорослих осіб до злочинів, що вчинені за участю неповнолітніх; необхідністю розшуку майна, отриманого злочинним шляхом, а також місць зберігання знарядь учинення злочину [19];

- використання оперативної інформації для підготовки і проведення тактичної операції «Затримання», спрямованої на застосування ефекту раптовості для затримання «на гарячому» членів злочинних груп неповнолітніх [20, с. 265; 21, с. 291];

- підготовка та проведення тактичної операції «Захист свідків» для усунення тиску з боку злочинців, організації заходів безпеки потерпілих та захисту учасників кримінального провадження, шляхом проведення окремих слідчих (розшукових) дій в режимі відео-конференції, що виключають безпосередній контакт свідків і потерпілих з підозрюваними і обвинуваченими [22, с. 14];

- використання засобів масової інформації для дезінформації злочинців щодо найближчих планів оперативних та слідчих підрозділів, а також навмисне розповсюдження даних про захоплення помилковою версією, здатною відвернути увагу злочинців від слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, спрямованих на протидію злочинній діяльності;

- відсторонення працівників слідчих і оперативних підрозділів, що підозрюються у неформальних зв'язках з членами злочинних груп, від розслідування і передача матеріалів кримінального провадження слідчим іншого територіального органу;

- організація належного контролю за недопущенням розголошення даних оперативно-розшукової діяльності та досудового розслідування, за що передбачена відповідальність статтею 387 КК України «Розголошення даних оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування» [23]. Дієвість перелічених прийомів оперативно-розшукового забезпечення подолання кримінальної протидії підтверджуються результатами анкетування слідчих та оперативних працівників Національної поліції України.

Висновки. Виходячи з викладеного вважаємо доцільним визначати протидію кримінального середовища як систему взаємозв'язаних і взаємообумовлених прийомів кримінального впливу, застосування яких у певній послідовності й різних комбінаціях спрямована на ухилення винних від кримінальної відповідальності або пом'якшення відповідальності шляхом впливу на діяльність правоохоронних органів, спрямовану на виявлення та розслідування злочинів, а також перешкоджання діяльності суду щодо здійснення правосуддя.

Список використаної літератури:

- Бандурка О.М. Теорія і практика оперативно-розшукової діяльності : монографія. Харків : Золота миля. 2012. 620 с.
- Александренко Е. В., Бахин В. П., Карпов Н. С. Противодействие расследованию: мнение практиков и населения. *Вісник Львівського інституту внутрішніх справ МВС України*. 2001. № 3. С. 210–212.
- Великий тлумачний словник сучасної української мови / Укл. і голов. ред. В. Т. Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. С. 992.
- Белкин Р.С. Противодействие расследованию и пути его преодоления криминалистическими и оперативно-розыскными средствами и методами. *Криминалистическое обеспечение деятельности криминальной милиции и органов предварительного следствия* / Под ред. Т.В. Аверьяновой, Р.С. Белкина М.: Новый Юрист, 1997. С. 129.
- Коновалова В.Е. Теоретические проблемы следственной тактики (познавательная функция логики и психологии в следственной деятельности): автореф. дис...д-ра юрид. наук. Харьков, 1966. 30 с.
- Ратинов А.Р. Судебная психология для следователей. М., 1967. 171 с.
- Антонов В. М., Астахов Ю. С., Кувалдин В. П. Противодействие преступных структур органам внутренних дел и меры по их нейтрализации., М., 1994. 121 с.
- Зуйков Г.Г. Способ совершения преступления и способ уклонения от ответственности. *Актуальные проблемы борьбы с преступностью*. Иркутск, 1981. С. 65–66.
- Чернявський С. С. Противодействие организованной экономической преступности: проблемы и некоторые пути их решения. *Удосконалення співробітництва держав-учасниць СНД у боротьбі з організованою злочинністю, тероризмом, незаконним обігом наркотиків та іншими сучасними викликами і загрозами* : матер. міжн. наук.-практ. конф. (Київ, 7 квіт. 2004 р). Мінськ. 2004. С. 195–197.
- Карагодин В.Н. Преодоление противодействия предварительному расследованию. Свердловск : Из-во Урал. ун-та, 1992. С. 21.
- Берназ В.Д. Психология протидії слідчій діяльності. *Вісник Одеського інституту внутрішніх справ*. 2000. № 2. С. 79–83.
- Александренко О.В. Поняття та сутність протидії на попередньому розслідуванні. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України* : науково-теоретичний журнал. К. : НАВСУ, 2000. Вип. № 1. С. 84–92.
- Щур Б. В. Тактика нейтралізації протидії розслідуванню злочинів, вчинених організованими групами : моногр. Нац. юрид. акад. України ім. Я.Мудрого. Х. : Гриф, 2005. 175 с.
- Волобуев А. Ф. Механізм злочину та його зв'язок з концептуальними положеннями криміналістики : монографія. Кривий Ріг : Вид. Р. А. Козлов, 2019. 122 с.
- Юридична психологія: Підручник/В.Г.Андросюк, Л.І. Казміренко, Я. Ю. Кондратьєв та ін.; За заг. ред. Я. Ю. Кондратьєва. К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2000. 352 с.
- Шепитько В. Ю. Проблемы формирования тактики преодоления противодействия расследованию. *Расследование и противодействие ему в состязательном уголовном судопроизводстве: процессуальные и криминалистические вопросы* : сб. науч. тр. М., 2007. С. 446–447.
- Федосова О.В. Щодо подолання протидії виявленню і розслідуванню корисливо-насильницьких злочинів, вчинених неповнолітніми. *Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку України в умовах європейської інтеграції* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (18 травня 2018 року, м. Одеса, Україна) / Національний університет «Одеська юридична академія», Південний регіональний центр Національної академії правових наук України. Одеса, 2018. С. 329–332.
- Малаярова В.О. Подолання протидії розслідуванню на досудовому слідстві: актуальні завдання й складності. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Випуск 5-2. Том 3. 2014 С. 229–232.
- Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. *Офіційний веб-портал Верховної Ради України*. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
- Пчолкін В.Д., Федосова О.В. Тактичні операції при розслідуванні злочинів економічної спрямованості. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*, 2019. Вип. 4 (88). С. 265–277.
- Шепитько В.Ю. Тактические операции и их роль в расследовании преступлений, совер-

шаемых организованными группами. *50 лет в криминалистике. К 80-летию со дня рождения Р.С. Белкина* : материалы Междунар. науч. конф. Воронеж : Воронеж. гос. ун-т, 2002. С. 291–294.

22.Калімбет І. Л. Розслідування групових корисливо-насильницьких злочинів неповно-

літніх : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / МОН України. Міжнар. гуманіт. ун-т. Одеса, 2017. 20с.

23.Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квітня 2001 р. № 2341-III *Офіційний веб-портал Верховної Ради України*. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

Fedosova O. V. Operational investigative support for overcoming resistance to the detection and investigation of crimes committed with the participation of minors

The purpose of the article is to conduct an analysis of the scientific approaches of scientists to reveal the essence of countermeasures to the investigation of crimes, as well as to determine effective organizational and tactical measures that should be used in the course of operational investigative support to detect and overcome countermeasures to the investigation of self-interested and violent crimes committed with the participation of minors. A wide range of definitions of the essence of combating the investigation of crimes, different in scope and content, is considered. Peculiarities of forensic and operational investigative support for overcoming resistance to crime investigation have been studied. Opposition to the investigation is defined as a kind of purposeful activity of the subjects of the crime, other interested persons, which is expressed in the form of individually committed intentional actions or in the form of structurally complex intentional activity aimed at hiding, changing, destroying information that has evidential value, as well as its bearers in order to prevent the establishment of the circumstances of the committed crime and the guilt of the persons involved. The list of the most common forms of counteraction to the detection and investigation of selfish and violent crimes is given. It is proposed to apply organizational and tactical measures in the course of operational and investigative support to detect and overcome opposition to the investigation of self-interested and violent crimes committed with the participation of minors. It is emphasized that overcoming the resistance of the criminal environment cannot be considered independently of the nature of self-serving and violent crimes, the stages of their preparation and commission, the activities of operational and investigative units in relation to operational and investigative support of criminal proceedings. It was concluded that it is expedient to define countermeasures against the criminal environment as a system of interconnected and mutually conditioned methods of criminal influence, the use of which in a certain sequence and in various combinations is aimed at evading the guilty from criminal responsibility or mitigating responsibility by influencing the activities of law enforcement agencies aimed at identifying and investigation of crimes, as well as obstruction of the court's activity in the administration of justice.

Key words: *overcoming counteraction, crimes, minors, detection, investigation, operative-search support.*